

W A L W E

ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS

wõimalikult igal reedel

Toimetus ja talitus: Uus tän. 14, Tallinnas

Nr. 15

Reedel, 31. märtsil 1922

2. aastakäik

Sisu: Eesti on iseseisew, rippumatu wabariik, kus riigi wõim on rahwa käes. — Ämbliku wõrgud pühitakse, ämblikud jäetakse! — Riigikontrolli wõimetusest. — Riigi metsade eksploateerimisest riigikulul. — Rahaministriabi hra Rosendorfi omapärane arusaamine seadusest. — Üks autasu saamise lugu. — Polkownik Tõrwandi päwaraamat (järg). — Välisministeeriumi ametnikkude angeldamisest. — Awalikud küsimused. — Mõned märkused riigikaitse korraldamisest. — Veel tolliwalisusest. — Tähelepanemiseks politsei peawalitsuse ülemale. — Neile selgroota olewustele. — Kirjad toimetusele.

EESTI ON ISESEISEW, RIPPUMATU WABARIIK, KUS RIIGIWÕIM RAHWA KÄES. (E. w. p. § 1.)

„Riigiwõimu kõrgemaks teostajaks Eestis on rahwas ise oma hääleõiguslike koda-
nikkude näol. Hääleõiguslik on iga kodanik, kes on saanud 20 aastat wanaks ja on olnud wahetpidamata vähemalt ühe aasta Eesti kodakondsuses.“ (E. w. p. § 27.)

Oma kõrgemat riigiwõimu teostab rahwas: „1) rahwahäälendamise, 2) rahwaalgatamise ja 3) Riigikogu walimise teel.“ (E. w. p. § 29.)

Need paragrahwid on kirjutanud Eesti rahwas oma werega ja kinnitanud tuhandete oma poegade elu ohwerdamisega „kõikumatus usus ja wankumatus tahtmises luua riiki, mis on rajatud õigusele ja seadusele ja wabadusele, kaitseks sisemisele ja wälisele rahule ning pandiks praegustele ja tulewatele põlwele nende ühiskondlikus edus ja üleüldises kasus...“

Kaua, wäga kaua kannatas Eesti rahwas wõõraste wägiwaldse üliwõimu all. Asjata otsis ta õigust ja kaitset wõõrastelt wõõraste wägiwalla wastu.

Põlwest põlwe kandis eestlane edasi wankumata tahtmist olla „waba — iseseisew — rippumatu“, et pääseda wõõra wägiwallast, rõhumisest ja ülekohtust ja et maksmata panna oma kohta õigust ja seadust.

Aegadel, mil eestlasel oma tahtmise maksmata panem. were ohwrid asjatud olid, ohwerdas ta oma higi. Mõisa sulasest, teopoisist ja moonakast sai talu rentnik, rentnikust pärisomanik — peremees omas talus — iseseisew — rippumatu, kes õiguse ja seaduse maksmata panemiseks „senatini pro-

tsessis“; kes oma pojast õpetaja, adwokadi, tohtri ja ohwitseri tegi.

Maa päriseks omandamisega algas Eesti kultuuri, iseseiswuse ja rippumatuse ajajärk. See nõudis küll rasket tööd ja suurt higitõõks, mis parajaid silmapilke kasutades rohke were- ja eluohwritega, terwe Eesti rahwa wabadusele, iseseiswusele ja rippumatusele wiis, millest Eesti iseseisew rippumatu wabariik wälja kujunes, mida ka teised iseseiswad riigid tunnistanud.

See iseseisew, rippumatu „waba Eesti rahwariik, mis oma alguse sai eestlase wankumata tahtmisest olla „waba — iseseisew — rippumatu“, missuguse tahtmise eestlane, oma higi, werd ja elu ohwerdates, täide wiis, wõib edasi areneda ja püsima jääda ainult siis, kui kodanik eestlane isiklikult waba — iseseisew ja rippumatu on ja selleks jääb.

Kuid riikliku maatagawara põlise pidamise seadust ja põllutööministri seletuskirja lugedes, jääd kokkudes seisma. — Sind, waba, iseseiswat, rippumatu kodanikku tahetakse igaweseks „kroonu orjaks“ teha, põlise pidamise kätte all! Waewalt oled sa täielikult wabaks saanud, seal panna sind jälle kammitsasse. Minu isa oli talu rentnik, siis pärisokoha omanik. Mul on selgelt meeles isa õnnelik nägu, kui ta palju aastaid kestwa üliinimise töö ja waewa järele ühel õhtul mõisast koju tuli, plekist toru talu dokumentidega kaenla all, ja emale rõõmust wärisewal häälet teatas: „nüüd oleme wabad — iseseiswad — rippumatud mõisnikust — wiimane osa taluhinnast on tasutud ja talu mõisast igaweseks lahutatud“!

Ma olin sel ajal küll alles wäike poisike, kuid ma sain selle suure wõidu tähtsusest küllalt hästi aru ja isa tööst kurnatud, õnnest särav nägu, ema hiilgawad rõõmupisarad on selgelt mul silma ees ning isa rõõmust wärisew hääл kõlab mul weel selgelt kõrwus, olgugi et sellest poolsada aastat möödunud.

Wend päris talu, kuid minule wõimaldas isa kõrgema hariduse. Olen Eesti ärkamise aja wõitlused kaasa teinud ja Wabadussõja kaasa elanud. Olen palju rõõmust wärisewaid hääli kuulnud ja õnnest särawaid nägusi näinud, raskete wõitluste järele saadud wõitude puhul. Olen aga ka palju walu- ja kurbtusepisaraid näinud ning wahwaid Eesti poegi waba Eesti mulda saatnud, mille nad oma were- ja eluohwriga lunastanud ja järeljääjatele ning järeltulijatele wabastanud.

Nüüd, kus kogu Eestirahwas waba — iseseisew — rippumatu sakslasest ja wene-lasest, parunist ja tsinownikust, nüüd, kus alles wabadussõja kangelastel haawu rawitsetakse ja wabadusohwrite hauad alles wärsked, nüüd lükatakse meie oma meeste poolt meie poegi ja wendi rentniku põlwe tagasi, millest nende wanaisad wälja rabelsid, tehakse neist, wabadussõjameestest, kes meie maa ja rahwa wabastasid, „kroonu moonakad“, kes „kroonusakste“ tahtmist peawad täitma, nende sõna kuulma, nende ülekohut ja nurjatut ümberkäimist kannatama! See põlise rendimaa süsteem on järelepettus ja jultunud püüe kodanikke kildkonna ahelaotsas hoida, sest, kes „kroonurentnik“, on „kroonu“ mõjualune ja „kroonuks“ tahab olla kildkond, mingisuguse erakonna sildi all, kes ise mingisugust loowat tööd ei suuda, ega wiitsi teha, kes on n. n. „jumala päewawargad“. Kui aga kodanikud on iseseiswad, wabad, rippumatud, siis teostawad nad ka nende päralt olewat kõrgemat riigiwõimu wabalt, iseseiswalt, rippumatult — kelle herra sa siis weel oled — jumalaga siis auto, „laulukõrts“, kino ja kabareel —

Kodanikud, ärgem laskem endid niisugustest omameeste kildkondadest ninapidi wedada, ennast oma „kroonu“ ahelatesse needida, nüüd, kus meie kõik wõõraste ahelad purustanud oleme. **Waba — iseseisew — rippumatu kodanik**, see oli, on nüüd ja saab ka tulewikus meie lipukiri olema. **Ilma waba — iseseiswa — rippumatu kodanikuta ei saa olla waba — iseseiswat — rippumatut rahwariiki.**

Kui talu on „kroonu“ omandus, siis on kroonu peremees — sic volo — siv jubeo: sina, põline rentnik, aga pea suu. Sa oled siis „alam“, kroonu ametniku käsu- ja mõjualune, kuna sa ometi waba kodanik, riigi

peremees, riigiwõimu kõrgem teostaja oled ja riigiametnikud sinu palgalised, kellele sa mitmesuguste maksude näol palka maksad. On aga talu pärisomanduseks müüdud, siis on taluomanik peremees, iseseisew — rippumatu kodanik, kuna palgaline, peremeest etendaja „kroonuametnik“ kaob, temaga ühes kaob ka altkäemaks ja muud pahed.

Ärgem unustagem, kust see n. n. „maanälg“ on tulnud: inimesed, kellel maalappi ei olnud, nägid kui hästi ja jõudsasti päris-taluomanikud „haljale oksale“ jõudsid, ja nad tahtsid ka maad saada, et kord „haljale oksale“ jõuda. Ei saanud nad maad oma kodumaal, siis rändasid nad Krimmi, Kaukaasiasse, Samaarasse, isegi Siberisse ja Kaanadasse, ning otsid seal maid ja jõudsidki „haljale oksale“. „Oma tuba, oma luba“, on eestlase armsam wanasõna.

Et üks teise ree peal liugu lasta ei saaks, selleks tehkem seadus, et igaüks ainult ühe talu wõib omandada, kus juures talude maa-suurus normeeritud olgu, maa headust ja kõlbulikkust arwesse wõttes. Kadugu mõisad, nende asemele tõusku talud, kus peremeheks waba — iseseisew — rippumatu eestlane-kodanik, kes aluseks wabale — iseseiswale — rippumatule Eesti rahwariigile.

J. A.

ÄMBLIKU WÖRGUD PÜHITAKSE — ÄMBLIKUD JÄETAKSE!

„Walwes“ nr. 10. juhiti haridusm. tähelepanu ebasüüdsate raamatute peale koolide raamatukogudes, näituseks tuues Giovanni Boccaccio „Dekameroni“, mis leidub Tallinna I. realkooli raamatukogus ja mida õpilased üksteisele lugeda soowitawad, millist nähtust suureks lohakuseks ja korralageduseks koolis tuleb pidada. Tean juhtumist, kus Tallinna I. realkooli õppuril kaasõppurite poolt soojalt soowitatud „Dekameroni“ lugedes lõkendaw häbipuna palgele tõusis ja ta isa poole pööras: „Isa, mulle soowitati seda raamatut lugeda — aga waata kui nilbelt siin on kirjutatud...!“

Nüüd kirjutab meile Tartu õpetajate seminaari noor õppur, et „Dekameron“ ja muud sellesarnased raamatud ka teiste koolide raamatukogudes leiduwad, nii ka Tartu õpetajate seminaaris, kuna seal näituseks C. H. Nigoli kaswatusteadlised raamatud nagu „Kaswatuse radadelt“, „Töö kool“ jne. puuduwad. — Seda kirja lugedes ilmub silme ette noore aatelise seminaari õppuri, tulewase õpetaja, waimlist tuge otsiw kurbpettunud kuju: „Isa, mulle soowitatakse

„Dekameroni“, aga kaswatusteadlised raamatud ei leia ruumi seminaaris!“

„Walwes“ nr. 11. kirjutab „R.“, kuidas haridusministeerium puhastusi koolis ettevõtte kawatsewat, mida ämbliku võrkude pühkimiseks tuleb pidada, kuna ämblikud jäetakse, ning toob näituseks pr. Tõrwandi asja, mis kogu Eesti ajakirjanduse poolt ühelmeel el hukka mõistetud. Kuid haridusminister, loomupoolest heasüdamega herra, on nõutu ja jõuetu, sest pr. T. kui wilunud karjerist, ilmub ministri juurde, näitab sellele mõnesuguseid dokumente, ähwardab „Walwet“ kohtuga ning hra minister tunneb prouale kaasa ja julgustab prouat tema „raskes võitluses“ nende vastu, kes üks ämbliku võrkude pühkimisega rahule ei jää waid ka ämblikkude häwitamist nõuawad. Kõik see näitab, et „amet mehel üle jõu!“

Hra Bauer oli ja jääb ka tubliks ja lugupeetud koolimeheks, aga ministriks ei ole ta mitte kohane, sest mees, kes nõrk inimesetundmises, kellel puudub tugew iseloom, ei kõlba ministeeriumi juhiks; ta jääb iga suguste pahade instinktidega inimeste mangukanniks.

Nii näeme sagedasti õppurite üksikult ja hulgawiisi wäljaheitmisi koolidest, kuna inimesed, kes samawähe õpetajateks kõlbawad, kui „kits kärneriks“, oma kahjulikku tegevust koolis segamatalt jätkawad.

Kas kõlbab kaswatajaks, õpetajaks inime, kes koolilaste poole pöörab ütelusega: „Mis teie arwate „Titanik“u“ olema — kas tühja tikutoosi, mille sisse sülg ja löö jalaga minema!“ Wõi jälle last pilkawalt salwab, kes nõutud kirja ema käest toob: „Ah, sinu ema oskab kirjutada ka!“ ja ise selle üle toorelt hirwitab, kui lapsel weri näkku ja pisarad silmi tõusewad tema ema halwaks panemise pärast. See näitus pole wäljamõeldud, waid ta on aset leidnud ühes Tallinna keskkoolis.

Hra minister, kas Teie ei tuletaks meelde, mis ütles kord suur Naatsareti õpetaja niisugustest „õpetajatest“ ja weski kiwidest!

N—r.

RIIGIKONTROLI WÕIMETUSEST.

24. weebr. 1922 a. ilmus „Walwe“ 10. numbris „Kaks awalikku küsimust Waba-riigi peakontrollõõrile“. Alles „Walwes“ nr. 13. leiame herra riigikontrollõõri wastused, mis 14. märtsil 1922 a. nr. 850. all on wälja saadetud. Wõis arwata, et wastus, mida ligi kolm nädalat oodata tuli, kõigiti asjalik peaks olema, ning igat kodanikku

rahuldab, kuid kahjuks eksisid kõik, kes seda lootsid.

„Revalise“ asjas seletab hra riigikontrollõõr, et juba läinud aasta suwel kõik kaubandusministeeriumis olnud „Revalisesse“ puutuwad materjaalid läbi rewideeritud, kuna osa materjaali kaubandusministeeriumil puudus, ei olnud wõimalik rewisjoni lõpetada. Puuduwad andmed on läinud aasta maikuul wälja nõutud. Et kaub.-tööstusministeeriumi kaubandus-osakonnal seni korda ei ole läinud oma 1919 a. arwepidamist korraldada j. n. e.

Mis on sellega ära öeldud? — Just sedasama, mis hra Einbund 1920. a. Asutawale Kogule seletas.

Kas meie riigikontrolli tõesti nii saamatu on? Arwepidamine rewideeritawas asutuses on korraldamata, aruandeid ei saadeta — sellega arwab kontroll oma käed puhtaks pesta.

Oleksime wäga tänulikud, kui hra riigikontrollõõr wastaks küsimuste peale: Mis tarwis on Eesti riigikontrolli seadused ja määrused wälja antud ja kas riigikontroll on kohustatud neid täitma? „Riigi Teatajast“ nr. 78—1919 a. loeme riigikontrolli töökorrast: Riigikontroll töötab peale Eesti riigikontrolli kohta antud seaduste ja määruste Wene kontrolli seaduste põhjal, niipalju kui need muudetud ei ole, ühtlasi ka kontrollnõukogu poolt antud määruste ja korralduste ning riigikontrollõõri juhtnõõride põhjal. — Sellesamas töökorras on ka öeldud, et kõik riigiasutused on riigikontrolli ees aruandekohustuslikud, ja edasi, et kontrollnõukogu ülesannete hulka kuulub osakonna-nõukogude ettepanekute arutamine ja otsustamine küsimustes, mis põhjusemõttelise tähtsusega, wõi mis makswate seaduste ehk kontroll-, rewisjoni- ja aruande korra ehk riigile kahjulikkude majandusliikude operatsioonide iseloomu muutmist nõuawad, ning siis weel, et osakonna juhataja ülesandeks on walwata, et kõik asutused ja ettevõtted tähtaegadel aruanded ära saadawad ja et need aruanded läbi waadatakse ja kinnitatakse. —

Kas on riigikontroll neid oma ülesandeid täitnud? Kas on riigikontroll kõik abinõud ära kasutanud, selleks, et riigiasutused, kes kontrolli ees aruandekohustuslikud on, arwepidamise seadusi täidaksid?

Kui hra riigikontrollõõr „Revalise“ asjas wastab, et minewa aasta maikuul on nõutud puuduwaid dokumente, kuid need on alles tänini saamata, sest et kaubandus-osakonna arwepidamine 1919 a. eest korraldamata on, siis näitab see, et riigikontroll ei ole oma ülesannet täitnud.

Wene arwepidamise seaduses (see seadus on teatawasti ka meil maksew) on paragrahw, milles öeldud, et arweraamatute ja aruannete tähtjaks rewideerimiseks ettepanemise järele on kohustatud walwama rewideerijad asutused, ning teine paragrahw lausub, et süüdlased arwepidamise seaduste rikkumises langewad kohtuliku karistuse alla. — Kas on riigikontroll kõik need paragrahwid ära kasutanud? Kui on, siis ütelgu seda awalikult. Ei ole aga riigikontroll ja kontrollnõukogu kõike seda wõimu ära kasutanud, mis seadused neile kätte annawad, siis langeb süü ka riigikontrolli peale.

M—k.

RIIGIMETSADE EKSPLOATEERIMISEST RIIGI KULUL.

(Kiri toimetusele.)

Teie lugupeetud lehes nr. 10., 24. webruarist s. a. seisab küsimine: Kas uus „K. K. K.“ ehk uus „Erkat“, mille juures teatatakse, et Metsade Peawalitsus metsade eksploateerimiseks 100 miljoni mrk. krediiti nõuab.

Lubatagu minule selle küsimuse peale wastata: Seda ei ole ühist ei „K. K. K.“-ga ega „Erkat“iga. Kütteinete Keskkomitee oli sõjaaegne asutus, kes mõisa omanikkudelt metsasid rekwireeris, neid hästi ehk halwasti, aga ometi kiires korras põletispuudeks töötas, sunniteel puud kiires korras välja wedas, nii et sõjawäe asutused ja raudteed küttepuidena wurustatud olid. Kuna Komitees töötawad isikud juhusliselt kokku korjatud ja wõib olla ka wilumatad olid, siis on Komitee tegelased, nagu hiljem selgus, riigi wastu palju patustanud. „Walwet“ lugedes näen mina, et meil kõigis ametkondades suurel määral patustatakse ja wast weel raskemalt, kui endises Kütteinete Keskkomitees. „Erkat“i loomisega asus Riigi walitsus tegelikuks kaupmehiks. Kaubandusministeerium ostis kaup ja müüs kodanikkudele edasi. Sarnasel tegewusel ei saanud edu olla. „Walwe“ on iga ettewõtte wastu, milles riiklisel kulul äri teha mõteldakse. Selle waate poole peab iga mõtleja kodanik hoidma ja selle mõtte poolehoidja olen ka mina.

Kõigil sellel ei ole aga midagi ühist Metsade Peawalitsuse tööstuse krediidi nõudmisega. Meie Wabariigis on asi järgmiselt kujunenud: Kõik wabariigis olewad metsad said kewadel 1920. a. Wabariigi walitsemise alla wõetud ja riik sai seega metsade peremehiks. Riigi metsasid talitakse igas riigis ise moodi. Endine Wene

riik müüs oma aasta langid kõigis oma metsades enampakkumise teel. See oli lihtne, aga mitte hea moodus.

Metsa „kõrwalkasutust“ Wene riigi metsatalitus pea sugugi ei käsitanud, ehk wäga wähesel arwul ja ainult kohtadel, kus töökas, ettewõtlik metsaülem ametis oli. Olgugi et see kõige parem metsakasutuse wiis on. Kõrwalkasutuseks nimetakse metsa iga aastast raiumist, nagu harwendused, walik raied jne. Sarnaseid raiumisi on wõimata toimetada metsa ostjatega. Kõik niisugused raiumised peab tingimata metsa omanik toimetama ja et Eestis riik metsa omanikuks on hakanud, siis ei pease tema sellest ülesandest mööda. See tõeasi peaks selge olema igale. Kõrwalkasutusega kaswatatakse paljude raie moodustustega metsa. Seda kõik wõib teha ainult metsa omanik ja mitte metsa ostja. Ja sellepärast töötabki Saksa riik oma metsades kõik raiumise alla tulewa metsa omal kulul ja müüb enampakkumisel walmis tehtud metsa materjaalid.

Peale ettetoodud tõeasjade on aga Eesti riigil eraldi tähtis põhjus, mille pärast tema sunnitud on oma metsasid vähemalt osaltki ise raiuma. Endises Wene riigis oli ainult wäike osa metsasid riigi omad, endises Saksa riigis oli pool kõigist metsadest riigi omad. Eestis on aga praegu kõik metsad riigi omad. Tahaks nüüd riik oma metsade aasta raienormi (oletame, et see tehniliselt wõimalik oleks) ära müüa, siis oleks kõik riigi kodanikud ettewõtjate wõimusesse antud. Ettewõtjatel oleks wõimalus kokku rääkida ja hindasid määrata just oma heaksarwamise järele. Hinnad aga oleksid sarnasel korral hästi kõrgemad kui praegu, kus riigiwalitsus müüb kodanikkudele metsamaterjaali taksi hinnaga juurde arwatud töökulud.

Wõib korduda ka sarnane nähtus kui sügisel 1921. a., kus ettewõtjad metsalaunisi enampakkumisel üleüldse ei ostnud. Tahaks teada, mis Metsade Peawalitsuse arwustajad sarnasel juhtumisel mõtleks teha. Silmapaistew peaks olema igale arwustajale, et just riigimetsa ametnikkudel nende ameti pidamine hoopis kergem oleks, kui riigikulul metsa eksploateerimine ära jääb, kuid nõndasama silmapaistew on minu arwates kõigile, et seda wõimata ära jätta on. Ära jätta wõiks tulewikus ehitusmaterjaalide ja eksportmaterjaalide riigikulul töötamist, kui ka see, tehniliselt kaunis raske ära jätta on. Mina näeks hea meelega, et herrad, kes pealinnas riigimetsa ametnikke arwustada armastawad, kohtade peal ennast metsaoludega tutwustaksivad. Kõik

tabel laheneks nii mõnigi keerdküsimus. Herrad rahwaasemikud, kes Riigikogu eelarwekommisjoni liikmeteks on, pidid juba detsembri kuul läinud aastal välja sõitma metsadesse järele vaatama, kuidas riigi metsasid talitakse, Wiljandimaale ei ole kahjuks senini keegi nendest herradest ilmunud.

Ilwes. . .
Wiljandis, 10./III. 1922. a.

Olin aguses ohwitseride reserwis ja kandsin ühes teistega kõik need raskused, mida nimetatud kirjatükis iseäranis ohwitseride resewis olewate kohta alla kriipsutakse.

Et aga Narwa linna langemine ja esimesed kaotused Põhja väerinnal jaolt selle läbi sündisid, et Tallinnal ei olnud korraliku ühendust väerinnaga, siis esitasin 13-mal detsembril 1918. a. sõjaministrile pikema märgukirja sõja side organiseerimise ja korraldamise üle. 15. dets. määras mind sõjawägede ülemjuhataja kidr. Laidoner operatiiv-staabi sideülemaks. 16. dets. olin juba ülemjuhatajaga Põhja väerinnal ja korraldasin tema näpunäidete järele kindla telegraafi ja telefoni ühenduse peastaabiga, 18. kuni 21. dets. korraldasin juba üleüldist sidet Lõuna väerinnal ja lõin ühenduse peastaabi Wiljandi-Pärnu-Walga ja Tartu wahel ning lasin terwes Eesti riigis Saksa okkupatsiooniwõimude poolt sisseseatud era telefoniühendused kinni panna.

Operatiiv-staabi ümbermoodustamisel määrati mind kindralstaabi walitsuse side osakonna ülemaks, misuguse koha peal olin kuni Wabadusesõja lõpuni.

2) Minu ülesanneteks ei olnud mitte ainult kantselei töö, mida "Walwes" sagedasti sõjaliste teenuste hindamisel alawäärtuslikeks loetakse, waid peaaesjalikult üleüldine operatiiv-side organiseerimine ja korraldamine ülemjuhataja staabi ja wäeosade wahel ja ka wiimaste eneste wahel; side materjalide ja abinõude muretsemine, millest aguses täiesti puudus oli ja era telefoni ühenduste sisseseadmiste ning kaugekõnede kontrollimine.

Missugused tagajärjed nende minu korraldustel olid, näitab juba see fakt, et side teenistuse organiseerimise algusel ei olnud midagi, kuna side osakonna likwideerimise juures 1920. a. sügisel andsin Inseneri pataljonile mitmekümne miljoni marga wäärtuses side warustust üle, selle juures mitte peni-ni terwe Wabaduse sõja ajal riigi raha kulutades ja wäeosasid ning asutusi sarnase warustusega warustates.

3) Mind ei huwita iga „Walwe“ kirja-saatja isiklik arwamine minu teenuste üle, ega wõi see ka minu teenuseid wähen-dada ega suurendada. See on juba küllalt minu ülemuse poolt hindamist leidnud ja seda saab ka, wõib olla, tulewik objektiiviliselt tegema. Minul puudub kalduwus, aeg ja raha oma sõjategewuse üle kirjelduste kokkuseadmiseks ja seda ajakirjanduses oma isiku reklaami awaldamiseks. Mina ei ole Wabaduse sõja ajal isiklistes huwides warandusi omale kokku kuhjanud, waid kao-

RAHAMINISTRI ABI HERRA ROSENDORFI OMAPÄRANE ARUSAAMINE SEADUSEST.

„Walwes“ nr. 10 arwustati selle herra omapärast seadusest arusaamist polk. Bach'i salakauba wedamise asjus ja näidati, et see herra oma otsusega: polk. Bach'i „kinni-peatud asjad tagasi anda“, seaduse wasta-selt toimetas.

Nüüd teatab „Waba Maa“ nr. 70 järg-mist:

„Omalajal tabati tolliametnikke poolt Narwas Eesti-Wene piirikommisjoni esi-mees alampolkownik Eduard Bach, kellel leiti peidetuna siidisukke ja muud sala-kaupa, mis ilma tollita välja wedada taheti.

Asjad konfiskeeriti, mis pärast raha-ministri abi poolt tagasi anda otsustati.

Nüüd nõutakse al-polk. Bachilt tolli-seaduse rikkumise eest trahwiraha 10-kordses tollirahas.

Kuni trahwi, mis üle 100.000 marga välja teeb, äramaksmiseni on alampolk. Bach koduse aresti alla pandud.“

ÜKS AUTASUSAAMISE LUGU.

Kindralstaabi walitsuse sidede osakonna ülema hra Tomsoni poolt on meile „Wal-wes“ nr. 13. ilmunud artikli põhjal sõjami-nistri seletuse puhul Wabadusriistide asjus pikem kiri saadetud, mille meie ruumi puu-dusel lühendatult awaldame.

Herra Tomson kirjutab:

„1) Mind ei saatnud keegi postiamet-nikuna sõjawägede käsutusesse, waid as-tusin Ajutise Walitsuse üleskutsel 1918. a. now. kuu lõpul wabatahtlikult, kui Eesti Wabariigi kodanik ja kui endine väljatele-graafi jaoskonna ülem Eesti sõjawäe teenis-tusse, sest lugesin oma kõlbliseks kohuseks Eesti riigi loomisest ja kaitsmisest osa-wõtta.

tasin wiimase oma waranduse, mis ilmasõjas Wenemaale jäi ja mida enamlased mineval aastal selle tõttu konfiskeerisid, et ma Eesti Wabadussõjast osa wõtsin.

Kuiwõrd sõjawägede ülemjuhataja minu teenuseid hindas, teawad ainult need, kes wiibisid 1920. a. sõjawägede staabi aastapäewal ja ülemjuhataja lahkumise banketididel ning kuulsid ülemjuhataja kõnesid minu kohta. Niisamuti peatas ka ülemjuhataja pärast Wabadussõja lõppu omas aruandes Asutawas Kogus pikemalt side-teenistuse organiseerimise juures, mida wõib see, kes sellest huwitatud, Asutawa Kogu stenogrammidest leida.

4) Maasaamiseks on minul, kui igal Wabadussõjast osa wõtnud sõduril, õigus. Olen juba seitsmeaastaselt, kuni täie mehe-eani raske maotööga omale ülespidamist teeninud ja selle teenistusega haridust omandanud ning teed elusse rajanud, mispärast mul ka kõlbline õigus on maad tarwitada wõtta. Tasuta maad ei ole ma siiamani saanud, waid põllutöministeeriumi poolt ainti mulle küll üks koht rendile palju raskematel tingimistel, kui teistele asunikudele.

Ei ole mul teada, kas sõjamineisterium on mind maasaamiseks ettepannud, kuid minu palwe peale maasaamise asjus, mida põllutöministeeriumile esitasin, tegi küll sõjawägede ülemjuhataja 1920. a. järgmise otsuse:

„Hra Tomson ei käi mitte otsekohe nende sõdurite hulka, kellel on õigus 29. aprillil 1920. a. määruse järele hinnata wõi tasuta maad saada, aga silmas pidades Tomsoni kasulikku teenuseid Wabadussõjas, toetan tema palwet põllutöministeeriumi ees. Kui ministeerium ei leia wõimalikuks erandit teha ja Tomsonile maad tasuta tarwitada anda, siis palun omalt poolt, et ministeerium lubaks igatahes H. Tomsonile maatiiki tasu eest ja niisuguses kohas ja seda tükki, mida H. Tomson ise walib. See oleks wäga tähtis, et Tomson wõiks põllupidamise kõrwal ka oma teenistust jätkata. Niisugust erandit on Tomson täielikult ülesnäidatud teenustega Eesti Wabadussõjas ärateeninud.“

Aupaklikult

H. Tomson.

Tallinnas, 21. märtsil 1922 a.

Selle kirjaga tahab hra Tomson äranäidata, et tema oli õigustatud Wabadusristi saama. Kuid wõib olla, et hra Tomson ei tea, kuidas tema pikema märgukirja peale, antud 13./XII.—18. sõjainistri ni-

mele „reageeriti“, siis toome ka „resolutsiooni“:

„Näha on, et isikul, kes seda dokumenti kirjutanud on, aimugi ei ole sõjawägede koosseisust, organiseerimisest ja sõjawäe tarwitustest. Kui meie sõjawägi selle ettepaneku järele oleks saanud loodud, siis ei seisaks meie wäed praegu mitte Jamburgi, Pihkwa ja Wolmari all, waid oleks enamlaste poolt juba ammu merde ära uputatud.

Suurepäraline dokument muuseumi jaoks — ja ainult. Siis saab kah meie järeltulew sugu näha, missugusel kombel meie sõjawäge organiseerida ja meie noort Wabariiki kaitsta taheti. Peaaju on küll närwide süsteemi keskkohaks, kuid ettetoodud ettepanekud „Sõjawägede ühenduste ja Sidede wõrgu“ kohta ei anna sarnasel kujul weel kaugeltki mitte seda, mis elawa organismile närwide süsteem.

Meie wõlgneme suurt tänu neile, kellele see dokument adresseeritud on, sest nad on asjast õieti aru saanud ja ei ole sarnast nõuandmist tähelegi pannud.“

S o o t s.

Meie ei taha sugugi wähendada hra Tomsoni teeneid ja tema organiseerimise wõimeid, kuid hra Tomsoni märgukirjaga tutvunedes peame kahjuks tunnistama, et ülewaltoodud „resolutsioon“ küllalt erapooletult on kirjutatud ja missugune hra Tomsoni ülemuse arwamist tema kohta selgelt peegeldab.

T o i m e t u s.

POLKOWNIK TÖRWANDI PÄEWARAAMAT.

(Järg. Waata „Walwe“ nr. 14.)

Oleme hra polkownik, endid rahulikuks jääma sundides kuulnud Teie nõndanimetatud „objektiivset“ arusaamist ja hindamist ajalooliste faktide käsitlemisel, aga nüüd lubage ka Teile ettepanna üks wäike wastuküsimus. Kas olete Teie millalgi selle üle tõsisemalt järele mõtelnud, mis oleks Eestiga siis sündinud, kui Wene kodusõjast walged kindralid wõitjatena wälja oleksid tulnud? Teie ise näituseks, tunnista te lõppude lõpuks üles kindr. Denikini waenulise seisukoha uute riikide suhtes. Ja sel waatepunkttil asusid nad kõik, need Wene „isamaapäästjad“ ja end. Wene keisririigi maapinna „sobiratelid“. Ei suudetud õieti weel mida-

gi kordagi saata, aga juba jagati üle punawäelaste peade karunahka, nii läbematud ja häbematud olid need herrad! On õige, et meie seisukord neil aegadel äärmiselt raske oli. Kõik oli alles organiseerimise ajajärgus, loomisel, sõjast olime kurnatud, naaberriikide abi peale polnud lootust, mõnda neist tuli omalt poolt veel järje peale aidata. Walgete wõidu puhul oleks aga Wene rahwastunne sellest omale tingimata veel elujõudu ammutanud, oleks tekkind meeleolu tõus ja meie oleksime pidand igatahes uut wõitlust hakkama, wõi õigemini endist jatkama, kaugelt tugewama waenlasega. Ja kas see meile siiski ülejõu poleks käinud! Selles oleme polk. Tõrwandiga ühel arwamisel, aga walgete wägede teenuste hindamisel sellewastu on meie arwamised seda lahkuminewamad. Polk. T. ei tunnista üleüldse nähtawasti meie wabadussõja wõitluste tähtsust ja saawutusi, waid oletab kategooriliselt — „ilma walgete wägedeta ei oleks olnud praegust Eestit“ ning nõuab walgewäe sõduritele ühesugust lugupidamist Eesti rahwawäe omadega.

Häbi peaks olema sarnase meeletu wõrdluse ja nõudmise üle. Eesti rahwawägi wõitles ja walas werd oma kodumaa iseseiswuse ja parema tulewiku eest. Iga mehe silmes paistis kõrge eesmärk ja langenute weri niisutas oma kodupinna mulda. See oli kangelaselik w a b a d u s s õ d a. Meie sihid ja püüded olid selged. Wene punased ja walged pidasid aga omawahel lihtsalt k o d u s õ d a, kus juures mõlemad ühel meel „muulaste“ jaoks hambaid teritasid, nii et raske õieti ütelda kumb pool selles suhtes suuremat intensiivsust ülesnäitas. Ja mis olid nende sihid — ühed ehitasid keisri-, teised kommuna-riiki. — Tähendama peab veel, et tihtipeale nende „wägede“ wahel raske oli piirijoont tõmata — sõditi ühel kui ka teisel pool, terwete polkude kaupa koliti wahest uue pere-mehe juure, nii et õigem igatahes oleks rääkida mitte „walgetest“ waid „walge-punastest“ wägedest. Ja üheks „walgete“ suureks „teenuseks“ (kuid mitte Eesti arwel) jääb igatahes see asjaolu, et nemad, nii ütelda, punawägede warustus-ladupidajateks olid, mille kaudu liitlastelt kingitusena saadud sõjariistad ja muu warustus seltsimees Trotski sõjajõudude kõwendamiseks piiramata arwul alati saadawal oli ja blokaad oma mõjust tähtsa osa kaotas. Punawäe juhid saawad selle suure abi eest wist kaua veel walgetele üpris wäga tänulikud olema, sest see ju õieti nende seisukorra päästiski. Ja ega's siis ilma põhjusega nii wäga paljud endistest walgewägede juhtiwatest jõudu-

dest sõjajumal Trotski juures armulikku wastuwõtmist pole leidnud.

Eesti wägede teenuste eitamisel ja mahategemisel saab polk. T. toime isegi ajalooliste faktide wassimistega. Kuulake ainult uudiseid. Punastel polla Läänes üleüldse sõida tulnud, waid „nõukogude strateegia pidas neid meeles ainult niipalju, kui see waja oli, et organiseerida wastupanekut siin tegutsewate nõrkade waenlaste pealetungimiskatsete tagasihoidmiseks“.

Püsisime senini ikka arwamisel, et kommuna wäed meiega sõda algasid ja kogu sõja kestwuse aja meile suure ülijõuga kallale kippusid, nüüd tuleb aga polk. T. ja tahab suure strateegina must walge peal selgeks teha ning uskuma panna, et meie oleme olnud see kallalekippuja pool, kuigi küll nõrk, keda aga Wene punakaru, mitte kärblasekski unerahu rikkumisel pidades, rahulikult „tegutsema“ jätnud ja ainult wahest harwa sekka oma kõrget „tähelepanu“ meeles pidades lasknud osaks saada, ning sarnasel korral siis ka reageerinud „wastupaneku organiseerimisega“ (wist koha peal leitawast elemendist midagi punakaardi taolist). Ainult üks ainsam kord olla aga ka selles piirkonnas wälk tõsisemalt sähwatand, nimelt Judeenitschi (Muidugi! muidugi!) Petrogradi operatsiooni näol, siis olla aga ka Eesti wäed sellest mürgelist eemal seisnud. Selle wastu aga Lõunas ja Idas sootu teine pilt: „kõik wõitlusabinõud“ on sinna „wisatud“. Muidugi siis ka käimas kibe wõitlus elu ja surma peale. Wähe veel seda. Tagaselja lüüakse üle Wenemaa wahetpidamata hädakella ning nõukogude sulerüütli kirjutawad ööd kui päewad kokku agitatsiooni broshüüre ning proklamatsioone, millest surma hädaohu hüüd wastu kõlab. Ja seda mitte põhjusega, sest mõtelge ometi, korra olla wabatahtlik armee Jekaterinodari juures isegi kümnekordse punaste ülijõu wastu wõidelnud, kuid mis ikka waprategi liig, on liig ja — „armee jooksis werest tühjaks!“ Sarnaseid pilta maalitakse meile silmade ette ja sarnast lapse juttu puhutakse, kuigi maksulise kuulutuse weergudel, päris päise päewa ajal inimestele, kellel wabadussõja sündmused ja üksikasjad alles liiga elawalt meeles. Polk. Tõrwand tuli Eestisse küll alles pärast sõja lõppu, kuid wõimalused wabadussõja ajalooga tutvunemiseks on olemas igapähe, kellel selleks ainult wähekenegi tahtmist jatkub. Ja oleks see sündinud, siis wähemalt poleks halekuulus „põhjaläinud“ Judeenitschi armee polk. T. silmis mitte meie päästjana figureerida wõinud. See „armee“ pole sõja ajal meile mitte wähe muret ja

raskusi sünnitanud. Petrogradi operatsioonist walgusid nad tagasi korratu karjana Wabariigi piiridesse, kaasa tuues külgehakkawaid haigusi, täisid ja lõpmata wiltsust. Wähe weel seda. Oma järel awatlesid nad meie Ida piirile oma kordaminekutest wõidu joo wastusse sattunud lõpmata kommuna sõjawäe parwed. Tekkisid wihased Wiru wäerinna wõitlused, mis isegi wäljamaalastes imestust äratasid ja mida ilma sõja Prantsuse frondi heitlustega wõrreldi. Wäga kahju polk. T., et ainult Teie kõigest sellest midagi kuulnud pole ja Eesti malewat sõandate ühele astmele seada Wene kodu sõja ülejooksikute karjaga. Meie sõdisime mitte ainult kümnekordse, waid wõib olla koguni wast saja kordse üliwõimu wastu ja tulime wõitjaks, kuna kõik need Wene „armeed“ omale haleda eluotsa leidsid. Meil oleks lihtsalt üleüldiseks pilkelauaks saanud igauks, kes enne lahingut waenlase arwuga rehkendama oleks hakkand. Selle peale meil rõhku ei pandud, sarnane oli meeoleolu.

Juba see asjaolu räägib selget keelt sellest, et meis midagi oli, mis teistel puudus. Ja nii lollid pole need kommuna strateegid ka millalgi olnud, et nad sinna frondile „ainult tähelepanu“ lasid osaks saada, kus alati peksa said, kõik sõjawäe reserwid aga sinna paiskasid, kelledest nad kõige peale watomata siiski tugewamaks jäid. Kommunaale on Eesti wõidud palju kibedat peawalu teinud ja nad on ise seda pidanud awalikult tunnistama ja on ka sellekohaselt talitanud.

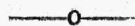
Ja hra polk. T. waew siit midagi mahakirjutada jääb ajaloo tõe ees igatahes asjataks, samuti kui ka enesele isamaa hea käekäigu eest kannataja pitsati otsa ette waju tamine. Wõõrad ja waenulised olid meile walgete kindralite püüded ja sihid ja teisiti ei saa meie waadata ka nende peale, kes selleks kaasa aitasid, kes aitasid oma kätega Eestile köidikuid palmida ja raudu taguda, millest meid ainult saatus peastnud on. Ei wõi mõttessegi tulla neile sama lugupidamist jagada kui oma kangelastele, nii nagu polk. T. seda nõuab. Kellele isamaa armas, see ruttas sinna ka siis, kui wäljawaated tumedad olid, mitte aga pärast tormi.

Weel üks asjaolu torkab meile neis päewaraamatu lehekülgis silma. Polk. T. tarwitab juba 1915 a. sõnu „sõdur“, „jalgima“, „wäljend“ jne. Need modernimad sõnadesünnitused on Eestis pärit hästi hilisemast ajajärgust. Sel ajal tundsime, näituseks, ainult „soldatise“. Raske on ka uskuda, et polk. T. wõõrsil wiibides warem need sõnad oleks wäljamõelnud. Huwitaw sellepärast, mis keeles on peetud see, midu

nii isamaaline olla tahtew, päewaraamat, ja kas on meil käesolewal juhtumisel tegemist „wabalt eestistamisega“ wõi millegi muuga.

Siis arwab polk. T. tarwilikuks „Walwe“ tooni kohta halwakspanewat märkust teha, — olla demagoogiline. Näitusena tuuakse sõnad: „jultunud“, „häbematu“, „armetu saamatus“, „rahwa needmine“ jne. Kui wäärnähtusi nende õige nimetusega nimetada, mis on siin siis demagoogilist. Soowitame parem polk. T. oma kirjawiisi stiili põhjaliku rewideerimise alla wõtta. Sea leiame, näituseks, sarnaseid keele ja intelligentsuse „pärlid“. „Tarwis puua! Ja igale narukaelale kaela panna sedel.“ „Kui Teid hakatakse pooma ja rõõwima — paras teile“, „rahwa wäljaheitel“, „kihwine sülg“, „b II“, „poliitiline marutõbi“. On's need siis kellegi kultuurinimese tunded ja keel. Kahtleme wäga!

(Järgneb.)

WÄLISMINISTEERIUMI AMETNIKKUDE ANGELDAMISEST.

Wälisministeeriumi ametnik proua „L.“ leidis omas ametis hea wõimaluse angeldamiseks ja tegi hra „S-le“ sellekohase ettepaneku, ning wiimase nõusolekul asutati „kaksik ühisus“, mida pr. „L.“ ettepanekul kõige suuremas saladuses hoiti. Kuid wanasõna ütleb — „kus tegijaid, seal nägijaid“, nii ka selle „kaksikühisusega“, — asi ei jäänud mitte „waka alla“ ning meil on wõimalus selle „ühisuse“ kirjawahetusest mõned wäljawõtted tuua, mis meie wälisministeeriumi tegewusest ja õhkonnast iseloomustawa pildi annawad.

Mainitud „ühisuse“ algupäiwil kirjutab „kaasosanik“ pr. „L.“ sõna-sõnalt:

Kallis hra S.

Mõtlesin küll Teie teateid ära oodata ja nende järele tegewust alata, kuid ajast hakkas kahju ja sellepärast saadan Teile täna ühe kannu, umbes täidetud ja 8½ toopi ette arwatud, hind 3400+80 woorimees. Oli ka soow Teile peenemaid asju saata, — täidan Teie soowi ja ootan teateid. Kuidas meeoleolu on? ja prospektid? Tahtsin Teile päris ilusa kirja kirjutada, kuid see „pagana“ publikum segab ja takistab seda teostamast. Ühte panen Teile wäga südame peale ja palun meie asjast kõigile waikida, ilma erandita. . . .“

Järgmises kirjas kirjutab pr. „L.“ hra „S-le“:

„Kõige paremal tahtmisel ei läinud weel korda täna Teile midagi kõrgema väärtusega saata. Saatsin Teile kaks pakki: ühes 8 tosinat seepi . . . kurjeeri kotis, ja teises 1 kilo sachariini hra S-ega, 6000 mrk. kg. . . . Järgmise postiga loodan Teile väärtuslisemaid asju saata, kui mitte muud, siis ühe kannu. Ka hra „J-ks“, kelle poolt praegu tulen, lubas dokumente aidata nõutada. Kõige kasulikumaks kaubaks arwatakse siin ikkagi nahku. . . Kallimad nahad on siin kallimad ja wäljamaalaste juures rohkem lugupeetud.

Kindlasti on eht Persia tepihid — waibad sama kasulikud, kui neid hästi osta mõistate, samuti kunstmaalid jne. . . 13. now. õhtul sõidan Tartu ja 15. õhtul sealt tagasi. Kui Teil ehk mulle siis tähtsam kiri ehk pakk saata on, siis paluge, et kurjeer ta teisipäewal s. o. 16. minule isiklikult ära annaks, ehk muidu pr. M-witshi kätte.“

9. now. kirjutab pr. L.:

„Saatsin Teile täna 2 pakki, ühe Teile nimel M-a kotis ja teise hra R. S.-e nimel kus kann ja 2 tos. seepi sees, Teile edasi andmiseks. . . . Kas minewal laupäewal saadetud paki kätte saite?“ . . .

Nii algasid selle „kaksikühisuse“ operatsioonid, mis aja jooksul aina suurenesid ja energilise proua L. kätes päris korralikudeks kaubandus - operatsioonideks kujunesid — muidugi kõik wälisministeeriumi warju all ja selle kurjeeride kaasabil. Nii kui kirjawahetusest selgub, on ka hra S. mingisugune „asjamees“ wälisministeeriumi hingekirjas, sest ta sõidab Wabariigi ja ühe naaberriigi pealinnade wahet ja wahel ka kaugetesse linnadesse. Niisuguste kaugete teekondade puhul toimetab „kaksikühisuse“ asju hra „S.“ asemel „X“ linnas hra W.

Juba mõne hea operatsiooni järele kirjutab hra S. pr. L.-le:

„Reis läks hästi. Ka „X“ linna eluga wõib senini rahul olla Mis kõige suurema protsendi annab, on piir (umbes 400—500% puhast). . . . ja kuu aja järele, kui Linda linna tulen, on põhi arwatawasti kuuekordne“ . . .

„Kaksikühisuse“ kirjawahetuses tulewad ette ka mitu tuntud nime, kes ühel wõi teisel wiisil asjasse puutuwad, nagu hra B. L. ja Saksa okupatsiooni ajal omal wiisil kuulsaks saanud hra J-ks, siis keegi hra L-g, kellega pr. L. ennast ühenduses ütleb olewat.

Selle „kaksikühisuse“ awalikuks tegemisega ei ole meie tahtnud ühtki „kiwi wisata“ pr. L. peale, kelle suur tahte jõud ja

kaubandusline osawus lugupidamist äratav, waid meie soowiks heal meelel näha, et see proua oma energia ja kaubanduslise ande legaalsele kaubanduslisele tegewusele üle wiiks. Sellepärast pole meie ka nimesi awalikkuse ette toonud, waid awaldame neid ainult tarbekorral maksuwalitsusele, riigikontrollile ja kohtuwõimudele, kui legil ei neist selle asja wastu huwi peaks olema.

Mainitud „ühisuse“ tegewuse awaldamisega tahtsime ainult weel kord näidata, kui andeksandmata suur korralagedus meie riigi asutustes maad on wõtnud, kus ametnikkudel wõimaldatakse riigiasutuses ametikohuste täitmise juures otse korralikke isiklisi operatsioonid toimetada, nii et ametnik, keda tema isiklises äriajamises segatakse, wihaselt märkuse teeb: „pagana publikum segab ja takistab“ jne.

Niisugused riigiasutuste juhid, kelle juhatuse all olewates asutustes korralagedus nii suur, et ametnik „publikumi“ sajatab, kui see teda, tema isiklise äri-ajamise juures segada julgeb, mida ta teenistuse ajal ameti kohuste täitmisel täie õigusega ajab; niisugused riigiasutuste juhid, kes lubawad oma ametnikkudel ära unustada, et nad „publikumi“ tarbeks on palgatud ja „publikum“ see peremees on, kes neile palga maksab, niisugused riigiasutuste juhid peawad kui kõlbmatad kõrwale heidetud saama, — nad on kui „seen riigi hoone seinas!“

AWALIKUD KÜSIMUSED.

Kas Eesti Aleksandri kooli kapitaal on Wenemaalt tagasi saadud, ehk kas selle tagasinõudmiseks on midagi tehtud?

Miks ei muudeta ära pealinna wenestamise aegsed tänowate nimed, nagu: Medweshi, Kompasna, Tatarski, Balesna, Romanowi, Aleksejewi, Konstantinowi, Arewjewi a teised sarnased, ning saksastamise aegsed: Allemanni, Falksparki, Wittenhofi, Patkulli jne.? Näib, et nende wägiwallaegsete nimede muutmatajätmisega kodanikke samuti prototseeritakse tõrwamisele, wärwimisele ja muudele „eraalgatustele“ nagu juut oma sildiga ja linnawalitsus Wene kaabelitega ja Peetri kujuga.

Kas weel ikka häbi ei ole weneaegseid ja wenemaitselisi lohakaid woorimeeste wormiriideid pealinna tänowatel demonstreeride lasta?

„Walwes“ nr. 10 panime ette rahaministrile awaliku küsimuse: „Kas on õige, et Wabariigi wõlakohustusi „Revalisele“ palju suurema summa peale wälja on antud, kui 12.213.377,88 dollari? Ja kui see õige peaks olema, kas on see siis selle läbi sündinud, et „Revalise“ arwed kokkuwõttes palju suurema summa on näidanud, kui summa, mille eest ameriklased meile faktiliselt sõjawarustust olid annud, missugune wahe alles pärast oli selgunud? Ja kas on wiimasel juhul sel juhul wahesumma suuruses olewad wabariigi wõlakohustused Rabinoffi kätte jäänud?“

Ühtlasi tõime P. A. Ühisriikide „Treasury Department“i teate, et eelmainitud summa peale „Treasury Department“ Eesti wabariigi wõlakohustusi on saanud, ühendatud riikide poolt Eestile antud sõjawarustuste arwete kindlustuseks.

Et enam kui kuu aja jooksul rahaministri poolt wastust pole saadud, Ameerika eestlaste seas aga wisad jutud liiguwad, nagu oleks „Revalise“ — Rabinoffi käes rohkem Eesti wabariigi wõlakohustusi, kui Eesti wõlg ühendatud riikide, ja nagu oleks Rabinoff neid realiseerida katsunud jne. siis loeme oma kohuseks wabariigi walitsuse poole pöörata awaliku küsimusega, — kuidas on lugu sellega tõepoolest? Kui suure summa peale on „Revalisele“ wabariigi wõlakohustusi antud? —

Kui ka wabariigi walitsus asja ei selgita, siis oleme sunnitud järeldusi tegema andmete põhjal, mis meil olemas.

Merewäe kadettidekooli ülema wanem leitnant Maasik'u ohwitseri aastme asjus tõime „Walwes“ nr. 14 awaliku küsimuse. Selle peale ei ole sõjaministeerium ega ka merejõudude staap wastanud, kuid kindlasti teatakse rääkida, et hra Maasik'u ohwitseri aukraadi omandamine mitte „eht“ ei olewat. Selle asja rutuline selgitamine on väga tarwilik, sest kodanikkudel merekadettidel ei tohi mitte ükskõik olla, kuidas lugu selle asjaga on, samuti pole ka ükskõik kodanikkudel, kes merekadettide kooli suured kulud kannawad.

—0—

MÕNED MARKUSED RIIGIKAITSE KORRALDAMISEST.

I.

Meie kõrgemate sõjawäelaste waadetest riigikaitse korraldamise küsimuse peale on äldiselt kahtlemata kõige paremini teada

praeguse sõjaministri kindralmajor Soots waade. Selle eest on wiimane ise hoolitsenud, awaldates 1920. aastal enne riigikogu walimisi „Päewalehes“ rea artiklid riigikaitse küsimuse üle, mida ohtralt täiendanud on wiimastel kuudel „Kaja“ weergudel ilmunud wastuwäiteartiklid „Walwele“ ning lõpuks seletused ajakirjanduse esitajatele. Wähem hästi, kuigi üldistes joontes kaunis selgesti, on teada ka ilme meie wabadussõja tähtsama wäejuhi, olgugi mitte elukutselise ja sõjawäelise eriharidusega ohwitseri — aseadmiral Pitka waade samas küsimuses, mis on peegeldatud eriti tema märgukirjades, esitatud wabariigi walitsusele 1920. a. lõpul.

Neis mõlemi wäejuhi waadetes on raske leida midagi ühist — nad on diametraalselt lahkuminewad, niisama kui ka nende isikud. Kuna esimene elukutseline kõrgema haridusega sõjawäelane, läbiimbunud demokraatlikusele wõõra Wene ohwitserkonna korporatsiooni waimuga, on teine wastupidiselt leekiwa hingega kodanik-patrioot, elukutseline meremees, kes oma kõrge sõjawäelise auastme omandanud mitte paarikümne-aastase teenistusega sõjawäes, waid oma erilisel energilisel, wäsimata ja anderikka tegewusega meie riigi rajamisel ning wõitlustes meie wabaduse ja riiklise iseseiswuse eest. Seega ühel pool — kitsarinnaline elule wõõras õpetatud eriteadlane, teisel pool laialise ringwaatega kodanik-patrioot, täielik self made man, kelle erilisel silmapaistwaid teeneid meie wabadussõjas kriiputab temale sõjawäe poolt antud omapärane aunini — „soomusrongide ja merewäe isa“. Sellest ka see sõjawäelaste rahulolematumus ja usalduse puudumine esimese wastu, ning wastupidiselt laialdane lugupidamine ja usaldus wiimase wastu, mis eriti silma torkas mõni nädal tagasi Wabaduspüha ja Wabadusriikide annetamispäewa puhul „Estonias“ korraldatud pidulikult kooswiibimisel. Sellepärast wõtame mõlema nimetatud wäejuhi waated riigikaitse korraldamise küsimuse peale lähema waatluse alla.

1920. aastal kirjutab k.-m. Soots „Päewalehs“ nr. 179. artiklis „Sõjakogemuste ärakasutamisest“:

„Kui tööliste diktatuuri poolehoidjatel korda lastakse minna meie sõjaorganisatsiooni lõhkuda, mille kallal nad igal wiisil töötawad, siis muidugi tuleks sõja korral sõda hakata niisama partisaanide salkadega kui wabadussõda. Kuid on kindel, et waentase poolt seekord ei tule mitte meie kallale wäikesed salgad, waid suured löögikolonnid, nagu seda Poola

sõda näitab. Sarnasele wäele muidugi ei jõuaks meie partisaanide salgad wastu panna ja Eesti iseseiswus oleks ära pühitud. Kes seda mitte ei soowi, peab aitama selle eest hoolitseda, et sõja korral paari päewa jooksul meie wõiks sarnase kindla organisatsiooni ja vähemalt nii suure arwulise sõjawäe wälja panna kui meil wabadussõja lõpetamisel oli. Siis muidugi algaks korruga wäljasõda niihästi manöwüritega kui ka wäljakindlustustega.“

Poolteist aastat hiljem — 1921. aasta lõpul — kirjutab k.-m. Soots enese ja oma mõtteosaliste waadetest sama küsimuse peale „Kajas,“ nr. 295:

„Hädaohtu Eesti riigile näewad nad peajasjalikult Wenemaalt, olgu seal nõukogude ehk mõni teistsugune walitsus, kuna nad kodustel iseseiswuse wastastel hoopis kõrwalise tähtsuse arwawad olewat. Kaitset selle wälise hädaohu wastu näewad peajasjalikult alalises sõjawäes, mis peab hästi õpetatud ja tehniliselt hästi warustatud olema, et mobilisatsiooni teostamisega wõimalik oleks korraldada sõjawäge waenlasele wastu panna. Et aga pikk sõda ka sellel korral meie sõjawäele üksinda üle jõu käiks, siis on sellest tingitud sidemete loomine naabritega ja mõne Lääne-Euroopa suurriigiga, kelle huwides oleks Eesti iseseiswust kaitsta, ja keda ka muu seas Eesti tööstusettevõtetega tuleks siduda. Sarnastest põhimõtetest wälja minnes, on tingitud ohwitseridelt suurema teoreetilise ettevalmistuse nõudmine, sõjaaegsete ohwitseride teadmiste sunduslik täiendamine ja hästi ettevalmistatud ohwitseride puudusel muulaste sallimine instruktore ja vähematel riwi kohtadel, niisama ka nende optantide wastuwõtmine sõjawäkke, kelle sõjalised teadmised suuremad on, kui meie sõjaaegsetel ohwitseridel.“

Nii praeguse sõjaminstri ja tema mõtteosaliste waade meie riigikaitse korraldamise küsimuse peale, mis senini ka teostamist on leidnud. Selles waates leiame aga suure loogilise mõtlemise wea, mille tagajärjel meie oma praegust riigikaitse korraldust sugugi kindlaks ega enam-wähem rahuldawaks ei saa lugeda. Ja seda nimelt sellepärast:

On wastuwaidlemata tõena selge, et meie riigi kodanikkude massis suur protsent neid leidub, kes on meie riiklise iseseiswuse ja demokraatlise riigikorra wastased. Selle tõenduseks olgu tähendatud, et koguni meie riigikogus kaks erakonda leidub, kes meie

riiklisele iseseiswusele ja demokraatlisele riigikorra kaasa ei tunne, waid kes just wastupidiselt nende wastu töötawad. Seega peaks selge olema, et ka meie sõjawäes wastaw protsent kodanikke leidub, kes meie riiklist iseseiswust ja walitsewat riigikorda ei tunnista, mida wastuwaidlematalt selgelt tõendawad iseäranis praeguse riigikogu walimiste tagajärjed sõjawäes, mis walitsusel ja sõjaminstri küllalt hästi teada. Sellest loogiline järeldus — meie sõjawägi ei ole riigikaitse seisukohalt küllalt kindel ja ustaw, ning ühes sellega ei wasta ka meie praegune riigikaitse süsteem, rajatud alalisele sõjawäele ja mobilisatsiooni kiirusele, oma ülesannetele. Sest sõja lahtipuhkemisel seisaks meie ees määratud raskused ja takistused, — nagu sisemised korratused, streigid, raudteede purustamised, sildade õhkulaskmised, osaline mobilisatsiooni käsu täitmata jätmine ja wõib olla korratused ja wastuhakkamised mõnes wäeosas, mis meie riigile saatuslikuks wõiwad saada. Ning üldine seisukord wõib kujuneda sarnaseks, nagu see oli meie wabadussõja algusel, wõib olla aga weel halwemaks, sest meie ei saa konstateerimata jätta weel seda kurba nähtust, millele nimeks ohwitserkonna rahulolematuse ja usalduse puuduse mitmete wäejuhtide wastu, mille päwakorrale tõstnud praeguse sõjaminstri ebakohane tegewus ja endiste punawäelaste ja teiste kahtlase minewikuga isikute määramine sõjawäkke juhtiwatele kohtadele. Ning k.-m. Soots, olgugi et ta sisemist hädaohtu tunnistab, ei ole aga wiimasele mingisugust tähtsust annud, ega teda meie riigikaitset korraldades arwesse wõtnud. See on aga wõrdne hoone ehitamisele liiwale, sest riigikaitse korraldamisel peab oletama ikka kõige halwemaid olukordi ja arwesse wõtma ka kõige vähemaidki wõimalikke takistusi.

Ei tehta aga seda mitte, siis on see mäng tinasoldatitega, millel riigikaitse korraldamisega midagi ühist pole. Ja kahjuks on meil asi tõesti niisuguseks mänguks kujunenud, mispärast meil uue riigikaitse korralduse loomine paratamata tarwiduseks on saanud. Ning sellepärast pole asjata aseadmiral Pitka waadet selle küsimuse peale lähemalt puudutada.

„Meil on tarwis tugewat demokraatlise riigikorra kaitset jõudu, mis demokraatlise riigikorra julgeolekut täiesti kindlustada suudaks“, — kirjutab aseadmiral Pitka 1920. aasta detsembril Wabariigi walitsusele. „Niisugust kaitset jõudu meil ei ole, sest harilik sõjawägi seda ei ole, ega ei saagi olla.

Sellepärast on asjata suurt seiswat sõjawäge pidada, mis peale ülejõu käiwate kulude pealegi demokraatlise riigikorra kukutamise toetajaks wõib muutuda. Seisew sõjawägi peaks minimumi vähendatud saama, jättes ainult tehnilised wäeosad ja vähendatud löögiosad ning wäeosade kaadrid, et tarbekorral rahwawäelastest, kes aeg-ajalt sõjalisi harjutusi oma ringkondades asuwates wäeosa kaadrites tegema peawad, korralikku sõjajõudu luua wäliswäenlase wastu.

Demokraatlise riigikorra kaitseks on aga tarwis seda riigikorda toetawaid kodanikke organiseerida, s. o. luua sõjaline jõud demokraatlistest kodanikkudest, peajasjalikult nendest, kes wabadussõja tulest läbi käinud, kes teadsid, mille eest nad wõitlesid ja teawad mida neil kaitsata on.

Niisugustest wabatahtlikkudest sisemisest kohusetundest läbiimbunud kodanikkudest organiseeritud riigikorra kaitse ei ole riigi majanduslisele mitte koormaks, waid wõimaldab pealegi riigile kulukat seiswat sõjawäge minimumini vähendada, olles kui sõjaline organisatsioon alati walmis ka wälise wäenlase wastu astuma ja mobilisatsiooni katma.“

Seda aseadmiral Pitka ettepanekut nimetas k.-m. Soots oma seletustes ajakirjanduse esitajatele sisuliselt Soome kaitseliidu wariandiks, tehes seda silmnähtawalt sihilikusest juhitult, et seda ettepanekut ebakohaseks ja alawäärtuslikeks tembeldada. Ometi ei ole aga sellel ettepanekul midagi ühist Soome kaitseliiduga, waid ta on tekkinud iseenesest meie kõikuwa riiklise seisukorra järeldusel ning niisugusena tuleb teda ka wõtta. Ja kahtlemata on igal erapooletul asjatundjal selge, et see ettepanek kõige suurema tähepanu wääriline on, kuna ta uue, asjaliku ja wäärtusliku idee annab meie riigikaitse korraldamiseks poliitilistele ja ajanõuete kohaselt.

Sellepärast, et tema tõsisest wäärtusest selget pilti anda, toome siin näituse tema tegelikuks elluwimiseks.

On üldiselt hästi teada, kuiwõrd suurt osa mängisid meie wabadussõjas soomusrongid ja teised löögiosad, mis kokku soomusrongide diwiisiks olid koondatud. Oli ju soomusrongide diwiis õieti meie sõjawäe kõige tugewam, kindlam ja wõitluswõimulik wõstlusgrupp, kes meie wabadussõja ajalooesse kõige hiilgawamad leheküljed kirjutanud. Sellest aga ei saanud aru, ega wõinudki aru saada need jõud, kes kogu meie wabadussõja wõõrsil olles, pärast sõja

lõppu meie sõjaministeeriumis mõjuwatele kohtadele pääsesid, ning selle mõju tagajärjel meie soomusrongide diwiisist wõrreldes tema endise tugewusega praegu kõigest kahwatu wari järele on jäänud. Ometi oli meie soomusrongide diwiis oma hiilgawa tegewusega wabadussõjas näidanud, et ta meie rahuaegse riigikaitse korralduse selgrooks ja aluseks pidi jääma, kui kõige paremini organiseeritud kindlam ja ustawam osa meie sõjawäest. Kuid wõõra mõju all sündis see kahjuks teisiti, ning sellepärast rõhutab aseadmiral Pitka oma ettepanekust täie õigusega ja põhjendatult tehniliste wäeosade ja löögiosade, s. t. eriti soomusrongide, seadmist meie alalise sõjawäe peajõuks ning nõuab sellega arusaadawalt ka wiimaste jõu täiendamist wastawalt sõjatehnika wiimastele nõuetele. Sest on ju selge, et hästi korraldatud, tehniliselt warustatud ning õpetatud ja kindla meeskonnaga tehnilised wäeosad ja löögiosad, eriti soomusrongid, nii sisemiste kui ka wälise wäenlase wastu alati wõitluswalmilt kõige kiirema aja jooksul, waatamata igasuguste takistuste peale, wälja wõiwad astuda. Nii oleks uue sõja puhul soomusrongid kahtlemata need, kel ühes teiste löögiosadega esimestena wäenlase wastu wälja tuleks astuda, ning kuni mobilisatsiooni läbiwimiseni oma jõuga wäenlase pealetungimist takistada, sest kunagi ei suuda meie praeguste olude juures korralikult ja tähtjaks mobilisatsiooni läbi wiia, — ka siis, kui selleks kõige põhjalikumad ettewalmistused tehtud oleks. Kuid just wiimasel alal on meie sõjaministeerium, waatamata igasuguste kõrgema haridusega ja eriharidusega muulastest ja „optantidest“ jõudude peale, kõige suuremat saamatust üles näidanud, ning tehtud on sel alal õieti wähe, peaaegu mitte midagi.

Nii siis, et tõsta meie riigikaitset wastawalt olukorrale ja ajanõuetele, on tarwis eestkäit meie soomusrongide ja teiste tehniliste ning löögiosade korraldus seada uuele alusele ja luua neist meie alalise sõjawäe tugewam ja mõjuwam peaos.

Et aga meie soomusrongid ja teised tehnilised ning löögiosad oma rahuaegses koosseisus sõja lahtipuhkemisel, millega ühes ka tõsisemad sisemised rahutused seltsida wõiwad, oma jõu poolest nõrgaks ei jääks, tuleks ellu wiia teine nõue, mida aseadmiral Pitka oma märgukirjas ülesse seab, s. o. luua sõjaline jõud wabatahtlikkudest demokraatlise riigikorra poolehoidjatest kodanikkudest, peajasjalikult nendest, kes meie wabadussõja tulest läbi käinud.

Seda wõiks teha järgmiselt:

Moodustada reserwis olewatest endistest soomusrongide ja teiste löögiwäeosade parematest ja ustawamatest ohwitseridest ja sõduritest wabatahtlikul teel nõndanime- tatud tagawarawäe löögiosad — wähen- datud koosseisuga pataljonide suuruses. Nende tagawarawäe löögiosade juhtiwad tsentrumid (pataljonide staabid) asuks meie suuremates linnades, kuna sellega ürit- lasi ka soomusrongide dislokatsiooni (asu- paike) niiwiisi muuta tuleks, et iga tagawa- rawäe löögiosa asupaigas üks soomusrong asuks, kelle ülema otsekohesesse käsutusesse kokkukutse puhul astuks kohe ka koha- lik tagawarawäe löögiosa. Nii siis oleks tarbekorral — kas sõja wõi sisemiste rahu- tuste lahtipuhkemisel — iga soomusrongi ülema käsutuses üks tagawarawäe löögiosa, kelle koondumiseks ühest - kahest päewast küllalt jatkuks. Harilikul rahuajal oleks nende tagawarawäe löögiosade sõjawäe- lased kokkukutsutawad õppusteks ja harju- tusteks neli korda aastas, iga korral kaheks nädalaks. Õppuste ja harjutuste päewade eest saaks need sõjawäelased riigi poolt wastawa palga ja ülespidamise. — Samuti tuleks samal alusel iga meie diwiisi juures moodustada niisama üks kindlakoosseisu- line tugew tagawarawäe löögiosa.

Nende tagawarawäe löögiosade asuta- mine wõimaldaks meile alalise seiswa sõja- wäe wähendamist läbi wiia, ilma ei meie riigikaitse selle all sugugi kannataks, waid just wastupidi — sellega oleks meie riigi- kaitse rajatud kindlamale alusele ja ühes sellega wäheneks märksa ka meie riigikait- se kulud.

(Järgneb).

Miles.

WEEL TOLLIWALITSUSEST.

Nagu teada teenib Tallinna tolliülema abina Wene rahwusest hra Werzinsky, kelle alla kuuluwad wälisraioonid — laewade ja ladude jaoskonnad. Mainitud hra Werzin- sky on ka õigus oma jaoskondadesse kõl- bulikke ametnikke teenistusse wastu wõtta ehk teenistusse wõtmiseks ette panna.

Nii ka hra Werzinsky initsiatiivil teenistusse wõetud walwurina keegi Joost, kes omas ametis kiires korras tõusma hak- kas ja warsti ladude jaoskonna ülemaks määratud sai. Tundes hra Werzinskys tu- gewat seljatagust, hakkas Joost warsti ka omapead igasuguseid korraldusi tegema ja maksma panema.

Näituseks tahtis Joost Saksa aurik „Oberbürgermeister - Hacken'i“ pealt ühte põranda waipade puhastamise aparati õõsei otseteed laewast linna saata, kuid sai aga laewa juures seiswa walwuri poolt tabatud, mille peale Joost ähwardas walwurit järg- misel päewal teenistusest tagandada. Ära- wõetud aparadi üle sai korrapidaja lae- wade jaoskonna ametniku poolt protokoll kokku seatud. Kui see protokoll hra Wer- zinsky kätte jõudis, määrati teiseks päewaks tollinõukogu istang, kus hra Werzinsky mõ- jul otsustati:

„Laewa juures walwurit, kes hra Joost'i kinni pidas, ametist tagandada ja korra- pidajale ametnikule protokoll kirjutamise eest wali noomitus anda.“

Kui korrapidaja ametnik tähendatud tollinõukogu otsusest kuulda sai, pööras ta suure uudishimuga kantseleisse sarnast ot- sust kuulma, sest tollinõukogu otsus oli ju- ba alla kirjutatud ja pidi päewakäsus wälja kuulutatud saama. Seal lubas ta sellest tollinõukogu otsusest Walitsuse wõimudele teatada, mille järele see tollinõukogu otsus jäljetult kadunud ja kantseleist teada antud, et see otsus olla ära häwitatud. Hra Wer- zinsky ise aga ütles Joost'i kohta, et teda niikaua puudutada ei saa, kui tema, Wer- zinsky, tolliametis teenib.

Sama Joost andis ladus omale alluwale walwurile käsu terwed kauba kastid, kus wäljamaa schewroo nahad sees olid, ära lõhkuda, et sealt siis hinnalist kaupa wälja wõtta ja wigastatud kolide kohta aktid kokku seada. Et aga walwur Joost'i seadusewastast käsku ei täitnud, sai wal- wur hra Werzinsky, kui wälisraiooni ülema, käsul kohe teise kohta ümber paigutatud.

Kui Joost'i tegewuse kohta tolliteenijate ja ametnikkude keskel arusaamata seis- kord tekkis, sai tolliülemale Joost'i tegewuse kohta laewade jaoskonna poolt ametlik rap- port saadetud, mille peale ka juurdlus toime pandi. Juurdluse lõpu poole lahkus Joost ametist, ja juurdlus jäi kalewi alla, ilma et temale seaduslikku käiku oleks antud.

Peale Joost'i lahkumist hakkas hra Wer- zinsky laewade ülewaataja abisid, kelle poolt Joost'i tegewuse kohta juurdlus üles wõeti, taga kiusama. Üks nendest sai postkon- tori tolliosakonda kantselei tööde peale ja teine järjekorraliselt komandeerituna Bal- tiiskisse saadetud, waatamata selle peale, et sadamas suur tegewus oli ja 2 ametnikku- haiguse pärast puudusid. Kui herra Wer- zinskyle asjaoludest teatati, käskis wiimane kantseleis töötawaid walwurid wõtta, kel- lel kahjuks aga wälisraiooni ameti töötami- sest aimugi ei olnud.

Hra Werzinsky algatusel wõetakse ametisse Wene soost isikud, kellele palgad suuremad määratakse, kui praegustel wanadel wilunutel ametnikkudel, kuna peale selle puudub neil ka riigi keele oskamine. Isegi laewade jaoskonnas on 2 umbkeelset wene-last, kes midagi ei tea, mis ülepea tolliasjanduses tehakse, sest nad dokumentidest ega rääkimisest midagi aru ei saa; liiguwad ainult sadamas ringi, mille eest riik neile weel palka maksab.

Tolliladudes on wiimasel ajal palju wargusi toime pandud ja wõltsitud dokumentidega tollimata kaupa wälja wiidud ja nimelt eraladust, mis tolli walwe all, on wälja wiidud suuremal arwul tollimata wäljamaa kottisid ja kui 25. jaanuaril s. a. kaupmees Nurminen kottisid kätte saada soowis, siis oli keegi isik need 26. ja 27. jaanuaril ladusse tagasi toonud ja tollimaksu järele siندانud.

Kas oli see hra Werzinskyl, kui wälisraiooni ülemaal teada?

Warastatud on: elewaatori aidast nahku, riidet ja browningud.

Girardi aidas sai 39 koti jahu peale akt tehtud, mis esiti ladus puudusid, kui aga kaubaomanik rahul ei olnud ja kauba otsimine ette wõeti, siis leiti 20 kotti üles.

Et nähtawasti omale poolehoidjaid wõita, määrati ületunni tööde peale laewade jaoskonda sisekantselei ametnikke, kes aga wälistöõdega wilumata ja laewade juures kontrolli pidamisest midagi ei tea.

Kuna wiimasel ajal wenestamine tolli ametis wõimust wõtab, siis on hakatud ka tolli dokumenta Wene keeles kirjutama, nii et kauba orderid kirjutatakse Wene keeles, kuid wäljalaskja walwur ei saa neist aru ja ta ei olegi kohustatud sellest aru saama.

Mitmesuguste segaduste tagajärjel, mis seni tolliametis ette tulnud, on mitmed haritud ja wilunud töõjõud ametist lahkunud, ja kui see weel nii kaua edasi kestab, siis lahkuvad kõik, nii et kohad wenelastele wabaks jääwad, keda attesteeritakse kui eriteadlasi, mida nad aga ainult paberi peal on.

J. J.

PEALINNA OHWITSERIDE KASIINO FIRMA ALL ÜSIKUD ISIKUD PSEKULEERINUD.

Aasta tagasi tulid ohwitseride kogule lähedalseiswate isikute poolt hääled kuuldawale, et juhatusel olla kawatsus einelauda oma kätte wõtta, et ohwitseridele odawama hinnaga toitu anda, sest ärimees,

kes senini einelaua pidaja oli, iseenesest mõista wõimalikult palju tahtwat teenida.

10. aprillil oli wolinikkude koosolek ja kogu esimees kindral-major Unt kandis kawatsusest koosolekule ette, ja ka elarwesse oli juba 200.000 marka sisseseade murretsemiseks üles wõetud.

Et 200.000 margaga wõimalikuks oli arwatud kenat serwiisi muretseda, kiitis koosolek selle mõtte heaks.

Ning juba kuu poolteise järele hakkasidki rahaministeeriumi „pitseeritud“ kastid tulema ohw. kogu nime peale. Huwitusga oodati kastide awamist, sest sel korral awati seal kõik pakid, hinnati pakkide sisu ära ja wõeti ka teatud toll Wabariigi kasuks. Ohw. kogu pakkidega seda aga ei sündinud, sest ülemalt poolt tehti korraldus, pakid puutumata wälja anda, kuna seal ainult serwiis — olla. Esimese hooga tuli ligi poolsada pakki korraga, peale selle hakkasid üksikud pakid, küll ohw. kogu, küll mõne selle lähedal olewate wõimude nime peale tulema. Kastide pragude wahelt oli wahel näha, et seal sees olew serwiis oli wäga sarnane Persia waipadele, oleks wõinud peaaegu tõendada, et seal waibad sees olid, aga kui kord ohw. kogu juhatus tõendab, et serwiis on, kes tohtis siis selle juures kahelda!

Ühe kastiga juhtus wäike äpardus, kast oli wedamise juures wiga saanud ja paar lauda naeltest lahti läinud ja oodetawa serwiisi asemel libisesid sealt hõõwli pakud ja mõned raudtangid wälja, missugune kraam nagu selgus kellegi tuntud Eesti tegelase oma oli.

Wana einelauapidaja lahkus juba enne Jaanipäewa ja et uus alles wäljamaal oli, jäi kasiino kinni.

Lõpuks jõuti nii kaugele, et hakati serwiisi pakke awama.

Mis sealt küll wälja ei tulnud!

Kastidest tuli asju wälja, mille üle asjade tooja seletust anda ei teadnud. Nii oli seal palju asju opteerimise komisjoni ametnikkude ja weel kellegi M. Turdeni omandusi. Peale selle oli sinna hulka üks wäikene kastikene taewast kukkunud, mille sisu umbes paari miljoni peale hinnati. Et selle kastikese kohta tooja mingisugust seletust anda ei teadnud, siis pitseeriti see kinni ja anti ohwitseride kogu laekahoidja kätte hoiule. Huwitaw oleks teada selle kastikese edaspidisest saatusest.

Nõndawiisi toimetati kogu ohwitserkonnanime all.

Kasino on ohwitseride kodu, aga misuguse südamega peab Eesti ohwitser seal wiibima, kui sellest kodust igawene laad oli

tehtud, kus kõik pealinna tatarlased ja juudid sabas seisid ja miljonite eest kraami ostsid!

Ei saa ka tähendamata jätta, et loodetud einelaua hindade afanemise asemel need koguni tuntawalt tõusnud on, hoolimata sellest, et toiduainete hinnad palju odawamad on kui aasta eest ja hoolimata sellest, et endine einelaua pidaja, eraisik, teenijaid palkas ja arusaadawalt ka ise teenida tahtis, kuna nüüd einelaud „kroonu“ käes ja seal sõdurid näeme kõikisugu kodust tööd tegewat.

Sämi.

TAHEL PANEMISEKS POLITSEI PEAWALITSUSE ÜLEMALE.

Tihti korduwad kaebtused, et meie politsei on wäga agar nokastanud isikuid politsei arestimajasse wiima, waatamata selle peale, kas isik korda rikub wõi mitte. Ei saa sugugi selle wastu waielda, et tänawatelt peab ära koristatama kõiki joobnud olekus inimesi, kuid lubamata on aga nähtus, et neil politsei arestimajas raha ära wärasatakse.

Harilikult on asi nii wõetakse isik kinni, wiiakse politsei arestimajasse, seal wõetakse kõik raha hoiule, teine päew lastakse wabaks, kuid raha antakse tagasi juba hulga vähemal arwul, kui ära sai wõetud. Ja mine kaeba kellele soowid. Tee kindlaks, tunnistajaid ette tuua ei saa, öeldakse, et oli joobnud, ei tea kuhu wõis ära kaotada. Et toimetusel palju niisuguseid juhtumisi teada, siis pöörame siin politsei peawalitsuse ülema tähelpanu selle peale. Tarbekorral anname kahjusaaajate nimed teada, kes tuhandetest ilma jäid. Ei saa ka tähendamata jätta seda toorust, kuidas seal areteeritutega ümber käiakse.

Politsei peawalitsuse ülem peab selle eest hoolitsema, et süsteem saaks loodud, mis mainitud nähtused kõrwaldab ja wõimataks teeb.

J. U.

Neile selgroota olewustele, kes toimetusele nimeta (anonymous) kirju saadawad ja ise kõwa sõnaga eneste teadete, arwamiste wõi ettepanekute awaldamist nõuawad, olgu teatatud sellega, et kui neil julgus puudub ennast toimetusele esitada, kui seda aus ja waba kodanik alati tegema peab, ärgu lootku, et nende nurgatagused urgitsemised toimetuse poolt tähelpanu leiawad.

„Walwe“ toimetus on algusest peale julgelt ja kartmatalt igasuguste wäärnäh-

tuste ja kuritarwituste wastu wälja astunud, wahettegemata, kes wäärnähtuste ehk kuritarwituste toimepanija on. „Walwe“ toimetusel ei ole, ei „onupoegi“ ega „täditütreid“ — kaitsealuseid, ega „oma mehi“ kelle pahategudest waikima peaks. Kui kellelegil on kindlad andmed kuritarwituse asjus üks kõik kelle wastu, mille ehtuse juures põhjust kahelda ei ole, siis antagu need wõimalikult ühes tõendawate dokumentidega ennast warjamatalt, ning toimetus ei jäta neid awaldamata, kuid ärgu tulda puudulikude andmete ehk koguni lihtsate oletuste ja arwamiste põhjal ja weel koguni nimeta kirjadega meilt eneste soowide täitmist nõudma.

Nimeta kirja kirjutaja on willets tühine inimene, kelle koht ei ole demokraatlikes riigis, kus asuma peab ainult waba kodanik, kellel on „wabadus omi mõtteid awaldada sõnas, trükis, kirjas, pildis wõi kujutusel...“ (E. w. p. § 13), kes on iseseisew — rippumata kodanik ja kes ise on kõrgema riigiwõimu teostaja.

Nimeta kirjade kirjutaja koht on maal, kus asuwad „alamad“ keda walitsewad „wõimumed“ ja tema kirjade koht on paberikorwis.

Toimetus.

KIRJAD TOIMETUSELE.

„Walwes“, nr. 13 — 17./III. 22. a. ilmus pealkirja all: Tallinna „Tolliwalitsuse kuritegewusline hooletus“ artikkel, milles tolliwalitsust ja eraldi mind haawawalt süüdistatakse.

Siin juures ärakirja hra Rives'i kirjaft lisades, millest selgesti näha on, et „Walwes“ ilmunud artikkel ebatõde sisaldab ja et hra Rives, kes raudtee tolliagenturi ajutine juhataja ja raudtee walitsuse poolt moodustatud ladude ülewõtmise komisjoni esimees on, kirjalikult tunnistab, et tolliwalitsuse ega ka minu poolt ladude ja kaupade üleandmise suhtes mingisuguseid takistusi tehtud ei ole.

Tall. Tolliwalitsuse ülema abi

W e r z i n s k y.

W. a. hra Wertzinsky!

Täienduseks meie läbirääkimistele 18./III. Tolliwalitsuse Ülema juures, teatan Teile, kui raudtee agentuuri organiseerija ja ajutine juhataja, et wiivitused, mis ladude ülewõtmise juures ilmsile tulid, ei olnud mitte wäljakutsutud isiklistel põhjustel, waid mõlemate riikliste asutuste huwides, et ettevaatlikult toime-

tada suurte riikliste waranduste ja kaupade üleandmist ja wastuwõtmist. Isiklikult Teie poolt olen mina agentuuri organiseerimise juures leidnud lahket wastulekut ja kaasabi.

A. Riwers.

Wertshinski õienduse puhul teatan järgmist. See õindus ei lükka sugugi süüdistust ümber ja temas minnakse täitsa waikides mööda tolli aitades ära mädanenud ja kõdunenud kaupadest, mis riigile sajad miljonid kahju on toonud. Et Wertshinski agentuuri tööd takistas, selleks wõin, tarbekorral, tunnistajaid kompetentseid isikuid nimetada. Seda rääkis ka minule, kui eraisikule, hra Riwes ise, mida ka tema ametlikud wahikirjad tõendawad:

„Nr. 124. — 16. weebr. 22. a. Tallinna tolli ülemale. — Palun Teie korraldust tolliwalitsuse ja raudtee agentuuri wahelise koosoleku, mis ära peetud 11./I. 1922 a. tolliwalitsuse rumides, otsuse põhjal (punkt 1 ja 5) kauba nimekirjade agentuurile wäljaandmiseks 1. jaanuarist s. a. peale arwates. Nii, kuidas meie praegu kauba nimekirjade ärakirjutamist toimetamine mõjub see halwawalt agentuuri tegewuse peale ja ei wasta tähendatud koosoleku otsusele. Riwes.“

Peale selle on ta hiljem wahikirjaga nr. 838 tolli peawalitsuse ülemale sellesama nõudega esinenud, sest et Wertshinski esimest ei fäitnud. Ka selles wahikirjas on öeldud, et „nimekirjade puudusel agentuuri töö täitsa takistatud on“.

Neid takistusi nimetab nüüd hra Riwes, omas kirjas Wertshinskile, wiiwitusteks, mis wälja kutsutud mõlemate riikliste asutuste huwides! — See on asjata wassimine, sest takistusi, mis Wertshinski agentuurile tegi, ei saa keegi asutuste huwides ettetulnud wiiwitusteks pidada.

Hra Riwesi kiri näitab selgesti, kui kergesti meil walmis ollakse „heamehe poolest“ ametlist kirjawahetust salgama ja ebaõiget tunnistust wälja andma.

K. — k.

Toimetuse märkus: Tallinna tolliwalitsuse kuritegewuslike hooletuse asjus pidas toimetuse oma kohuseks, kõik tema käes olewa materjali Kohtupalati prokuröri saata.

„Walwes“ nr. 11 lugesin pealkirja all „rusuw ja ülekohtune nähtus“, et muu hulgas ka siseministeeriumis keegi wenelane Schidlowsky õige kõrge koha peal teeniwat. Selle teate lükkas ümber „siseministeeriumi

asjade walitseja „Walwes“ nr. 13 awaldu õienduses, tähendades: „E. W. Siseministeeriumi teenistuses ühtegi wenelast Schidlowskyt pole olnud, ega ka praegugi ei ole.“

Nime järele Schidlowsky igatahes Wene rahwusest ei ole, seega ka mitte wenelane, küll aga Wene „alam“ ja endine Eesti abikuberner.

Kuidas selle endise Eesti abikuberner Schidlowsky teenistusega siseministeeriumis lugu tõepoolest oli ja on, seda jätan ma juurdlemata, kuid tahan kodanikkude tähelepanu selle peale juhtida, et siseministeeriumis teenis ja teenib praegugi kõrgema koha peal teine endine Eesti abikuberner, endine keisrikoja kammerherr Giers, umbkeelne tagurlane sõjawäelise haridusega mees. Nagu mulle kindlast allikast teada, töötawat see kammerherr meile seaduse eelnõusid, mida meie mehed riigikeelde tõlkiwat. Huwitaw töö igatahes! umbes samane kui põline orkestri trummimees ooperale muusikat komponeerib, ehk eluaegne kiwilõhkuja kronomeetrit teeb.

Kui ehk siseministeerium õiendama tõtab, et „kammerherr Giers“ enam ministeeriumi ametnikkude nimekirjas ei ole, siis teatan juba ette, et see asja ei muuda. Kas nimekirjas wõi mitte. Kuid siseministeeriumi teenistuses on see kammerherr sellest hoolimata. Missugune see „trummilööja“ komponeeritud opera muusika ja „kiwilõhkuja“ kronomeeter „wälja kukuwad“, see laseb ennast ette aimata, nimelt „boshe tsarja hraniij“ saab esimesest wälja kõlama ja teine saab kindlasti kaks nädalat aega tagasi näitama ning ainult „estljänskaja gubernija“ temperatuuri wälja kannatama.

Kodanik (mitte alam).

* * *

Wassili Osokini

Eesti wabariigi wastasest tegewusest kirjutas „Walwe“ nr. 7 ja 9 ning nr. 14 awaldati teade, et ta kohtulikule wastutusele olewat wõetud, kuid Osokin suurustab ise, et tema ei karda kedagi, temal olewat hea kaitsja, nimelt tema otsekohene ülem hra Kirsipuu, kellel jälle oma head tuttawad ja toetajad.

Kuidas peaks sellega lugu olema?

Isamaalane.

Toimetuse märkus: Kui asi kord kohtu kätte antud, siis on otsekohese ülema, selle tuttawate ja toetajate mõju lõpetatud. Kohus süüdlast karistamata ei jäta.

Toimetuse.

Wastutaw toimetaja M. WAARMANN. — Wäljaandja „EESTI WALWE LIIT“.

A.-S. „Ühiselt“ trükk. Tallinnas.